

Från Nordiska Museets leksaksafdelning.

Att vinna ett lyckligt resultat vid insamlandet af äldre tiders leksaker äger sina särskilda svårigheter. Föremålen ifråga ha ofta för dess ägare ett stort affektionsvärde, under det att deras kulturhistoriska intresse förbises eller underskattas. Från museisynpunkt är detta beklagligt, då ett nödvändigt villkor för framgång här är allmänhetens sympati och förståelse.

Nordiska Museets senaste förvärf kunna tjäna såsom ett rätt godt material vid framhållande af att leksaker verkligen äga kulturell betydelse.

Bild 1 framställer dockan Constance (inv. 107095) från 1860-talet, bördig från Stockholm. Hon har tillhört en burgen köpmans dotter. Constance är försedd med en rik garderob, är i besittning af ej mindre än sju klänningar, sju hufvudbonader, tvenne kappor och dessutom förkläden, skor och strumpor m. m., samtliga plagg arbetade med stor omsorg efter tidens mod, af då brukliga stoffer. Constance gifver alltså goda dräktbilder från 1860-talet.

Fordomdags ägde dockan en betydligt större uppgift inom leksaksvärlden och uppfostringssystemet än nu. Flickans uppfostran var ju en helt annan, innan vår tids industriella uppfinningar beröfvat eller befriat kvinnan, huru man nu ser saken, från en hel del husliga bestyr. I äldre tid var det af synnerligen stor betydelse för flickan att tidigt lära sig skickligt sköta nålen, och det var dockorna, som speciellt skulle uppmuntra henne härtill. Att docksömmen flitigt bedrefs, därom vittnar våra dockgarderober. Dockan Annie, likaledes från 1860-talet, äger sammanlagdt 31 plagg, däribland fem klänningar, synnerligen typiska för sin tid. Dockorna Medberg, fru och mamsell, från 1820-talet, äro äfven väl ekiperade: de äga tillsammans 46 plagg.

Sedan symaskinen på 1860-talet¹ kommit till allt större och större användning, och flickans uppfostran till följd af industriens ingrepp å handaslöjden blifvit en annan, har äfven dockans karaktär ändrats, och trots det att våra nuvarande leksaksaffärer ståta med

Fig. 1. Docka. 1860-talet.

L. 390 mm. Gåfva af fröken Fanny Davidson.

obeskrifligt gentila dockor, sakna dessa dock mycket af sina föregångares charme och äga säkerligen ej heller förmåga att i samma grad vinna sina ägarinnors hjärtan.

¹ År 1863 anlades den första europeiska symmaskinsfabriken, Pollock och Schmidt i Hamburg.

Bild 2 återger en skonare från Klintehamn (inv. 107495), tillverkad af en rask Klintehamnspojke omkring år 1870. Att en samling dylika uppriggade båtar af olika typer skulle vara af verkligt stor betydelse är klart i och med detsamma man tar en öfverblick af ångbåtarnas och de under senare åren uppträdande motorbåtarnas allt större spridning med ty åtföljande konkurrens gentemot segelflottan.

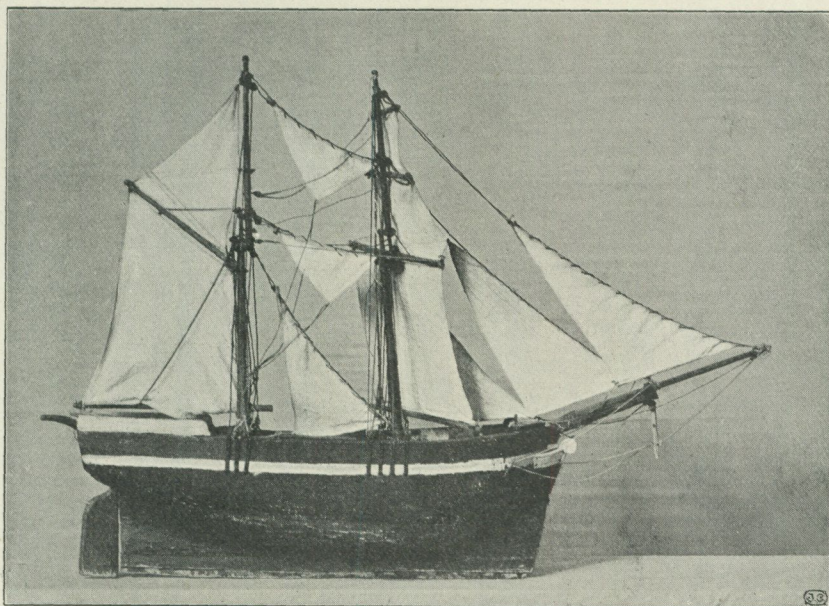

Fig. 2. Skonare. Klintehamn.
L. 650 mm. Gåfva af disponenten K. A. Wallin.

Den första ångbåtsannons, som torde förekommit i svenska pressen, stod att läsa i Westerås Stads och Läns Tidning af den 18 sept. 1818 och var af följande lydelse: »Som jag med mitt Angmachins-Fartyg kommer till Westerås den 20 dennes, kunna de som under mitt vistande derstädes vilja göra smärre Lustturer i Mälaren, blifva tillfredsställda mot erläggande af 1 R:dr B:ko Personen. Stockholm den 7 Sept. 1818. *Samuel Owen.*»

Att ångbåtstrafiken sedan varit i jämnt stigande är allmänt bekant, liksom att motorbåtarna under senaste åren äfven gjort in-
steg bland fiskarflottan samt uppträdt som konkurrenter till kuttrarna.

Man behöfver ej äga någon svindlande fantasi för att ana, det

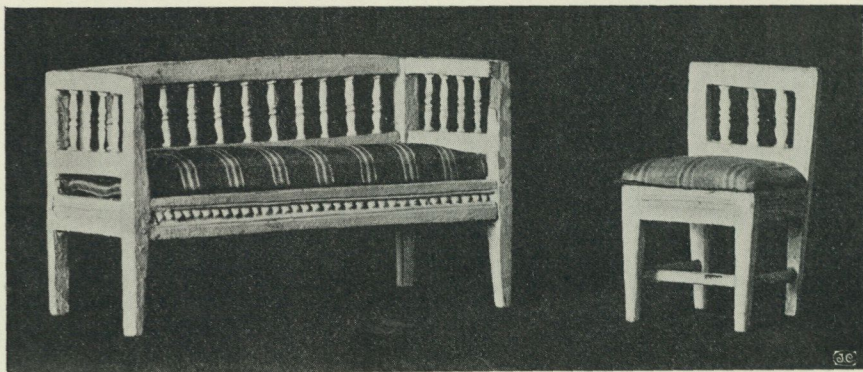

Fig. 3 och 4. Soffa och stol. Leksaker från 1700-talets slut.
H. 72 mm. Gåfva af fröken Erika Tersmeden.

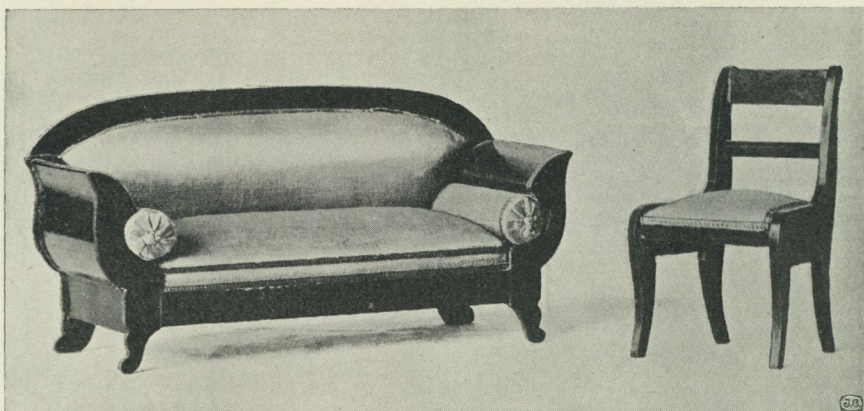

Fig. 5 och 6. Soffa och stol. Leksaker från 1840-talet.
Fig. 5 h. 90 mm., fig. 6 h. 98 mm. Gåfva af fröken Ulla Hector.

segelfartygen inom något årtionde ytterligare komma att reduceras, åtskilliga typer försvinna, samt att de måhända fullständigt gått ur tiden om ett 50-tal år. Häraf följer äfven deras försvinnande ur leksaksvärlden, då barnens lif alltid är en återspegling af de äldres.

Att det under dylika omständigheter vore synnerligen försumligt att ej försöka åt eftervärlden bevara de små segelfartyg, hvilka ännu kunna inbärgas, är ju själfklart. De fylla väl sin plats såsom leksaker och visa sig i allmänhet vara trogna kopior af de större farkosterna och äro i motsats mot dessa lätt utställbara i ett museum.

Bild 3, 4, framställa soffa och stol (inv. 75200) från 1700-talets slut, bild 5, 6 (inv. 107229) soffa och stol från 1840-talet samt 7, 8 och 9 möbelformer från 1860-talet (inv. 90401), samtliga grupper goda typer för sin tid. Vore det möjligt komplettera och fullständiga afdelningen för dockmöbler, kunna rent af möbelstudierna taga sin

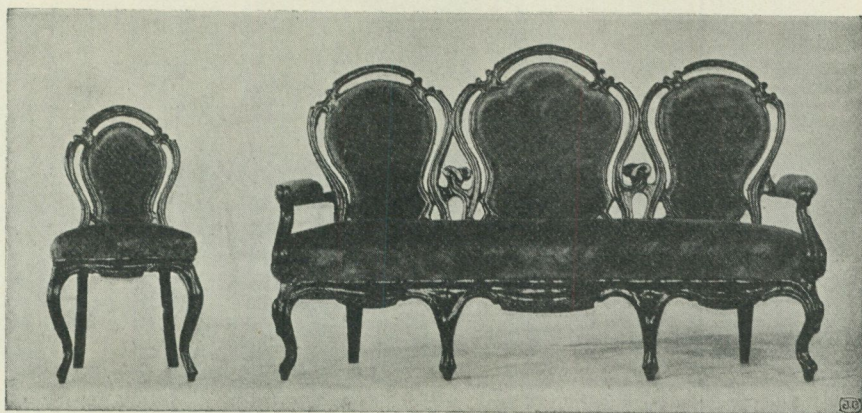

Fig. 7 och 8. Stol och soffa. Leksaker från 1860-talet.

Fig. 7 h. 94 mm., fig. 8 h. 116 mm.

början i Nordiska Museets leksaksafdelning med mors, mormors och mormorsmors leksaker.

Alla grupper inom leksaksafdelningen kräva för öfrigt komplettering, men speciellt en är fattig, nämligen den som särskildt tager barnens fantasi i anspråk. Så är exempelvis en utställbar dockteater ett ännu ouppnådt önskemål. En verklig brist i betraktande af den roll, som dockteatern spelat i barnkammarvärlden.

Äfven önskvärda att i rikaste mån förvärfva, äro de leksaker, som tillverkats uti de svenska bygderna. Det är dessa, som äro att betrakta såsom typiska för land och folk, då däremot de förut nämnda skänka mera allmänliga tidsbilder.

Bild 10, 11 framställa en kvarn (inv. 107607) och ett hammarverk (inv. 107606) från Värmland. — Hvar och en, som är något förtrogen med landtlifvet, känner till den praktik, som bedrifves i älfvar och forsar och kommer gryende ingenjörsanlag att spira. I tanke på att Sverige i förhållande till sin folkmängd frambringat flera ingenjörer och uppfinnare än något annat land, böra ju de meka-

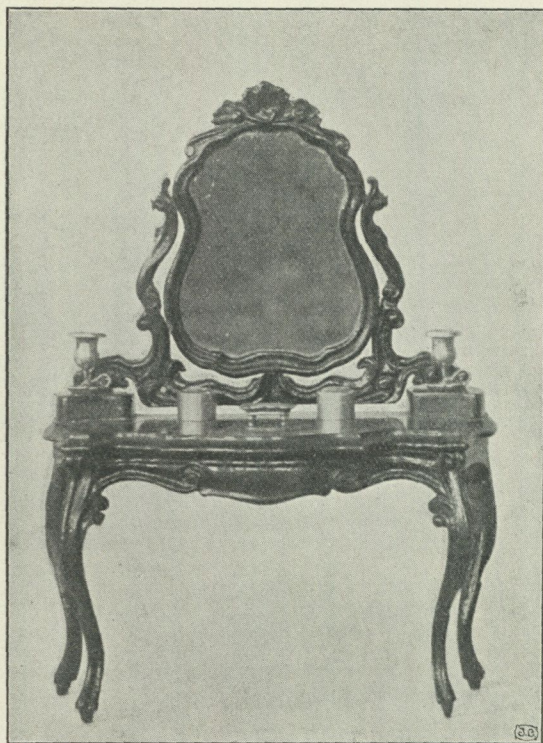

Fig. 9. Toalettbord. Leksak från 1860-talet.
H. 170 mm.

niska leksakerna kunna betraktas såsom särskildt typiska. Rent pedagogiskt sedt bör en dylik grupp kunna vara gifvande, därigenom att den hos ungdomen inspirerar det egna initiativet.

Ofvanstående exempel, huru fåtaliga de än äro, torde i någon mån framhålla betydelsen af en leksakssamling. Huruvida Nordiska

Museet, då det inom några månader öppnar sina portar för allmänheten, skall kunna framställa en god belysande afdelning för leksaker och spel, beror i viss mån på den sympati allmänheten vill skänka densamma. Vi våga nu speciellt vända oss till Fataburens ärade

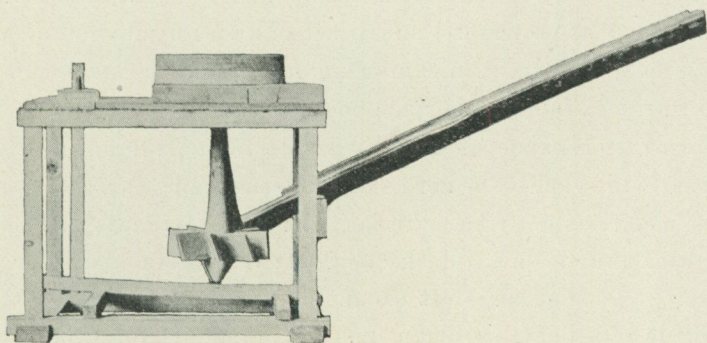

Fig. 10. Fotkvarn. Leksak från Värmland.
H. 420 mm.

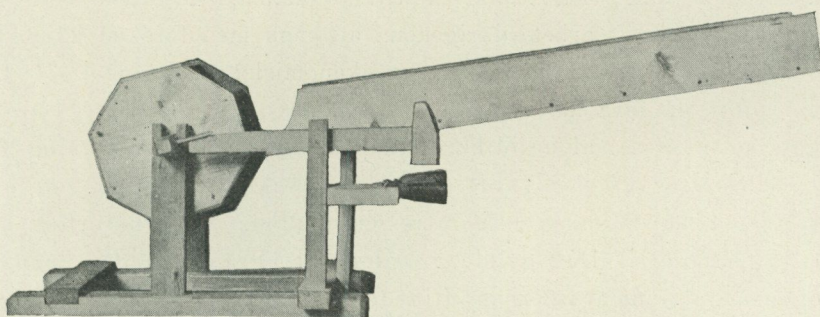

Fig. 11. Hammarverk. Leksak från Värmland.
H. 390 mm.

läsare och prenumeranter med en vördsam anhållan om välvillig medverkan vid insamlandet af äldre tiders leksaker och spel.

Gerda Cederblom.